

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i
Linköpings stift 2011/2012

ÄTTETORPSKYRKAN

Kvillinge socken
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

ÄTTETORPSKYRKAN

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift
Delrapport mars 2012

Inledning	3
<i>Bakgrund</i>	3
<i>Syfte</i>	3
<i>Kulturminneslagen</i>	3
Kulturhistorisk bedömning/värdebedömning	4
<i>Inventeringens uppläggning och rapport</i>	4
ÄTTETORPSKYRKAN	5
BESKRIVNING MED HISTORIK	5
<i>Kyrkomiljön</i>	5
<i>Kyrkotomten</i>	6
<i>Kyrkobyggnaden</i>	7
<i>Exteriör beskrivning</i>	8
<i>Interiör beskrivning</i>	11
<i>Övriga byggnader</i>	21
<i>Verksamhet</i>	22
VÄRDEBEDÖMNING	23
MÅL OCH REKOMMENDATIONER	24
Källor.....	24
Kartor	24
HÄNDELSELISTA	25
Källor.....	25

Inledning

Bakgrund

Östergötlands museum har fått i uppdrag av Linköpings stift att genomföra en inventering av 18 moderna kyrkor i Östergötland. Kyrkorna är uppförda efter 1939.

Under åren 2004-2006 genomfördes en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapsunderlaget för våra kyrkobyggnader och kyrkomiljöer. Östergötlands museum utförde inventeringen på uppdrag av Linköpings stift inom Östergötlands län. Materialet har visat sig användbart i handläggning, vård- och underhållsplanering samt vid förmedling av kunskap. Inventeringen berörde dock endast de till Svenska kyrkan hörande kyrkobyggnader som omfattas av 4 kap. 3 § Kulturminneslagen, d v s kyrkobyggnader uppförda före utgången av 1939, eller senare uppförda kyrkobyggnader som efter beslut av Riksantikvarieämbetet omfattas av samma lagskydd. I Östergötland gäller det Tannefors kyrka, Johannelunds kyrka/ S:ta Maria i Linköpings kommun och Charlottenborgs kyrka i Motala kommun.

Kunskapen om övriga kyrkobyggnader som är uppförda efter 1939 är idag bristande och någon kulturhistorisk värdering finns sällan. Syftet med en kulturhistorisk inventering och värdering av dessa kyrkor är att hjälpa församlingarna i deras förvaltning, samt att ge stiftet och de kulturvårdande institutionerna ett bättre grepp om kulturvärdena hos de yngre kyrkobyggnaderna. Samtliga kyrkor som ingår i denna inventering omfattas av 4 kap. 2 § Kulturminneslagen (se avsnittet om Kulturminneslagen nedan).

Svenska kyrkan har under 2009-2010 gjort en utvärdering av de kulturhistoriska inventeringar som utförts runt om i landet, vilket resulterat i sammanlagt tre delrapporter och en sammanfattande slutrapport. I dessa identifieras vissa brister och ett förslag på en förbättrad arbetsmetod presenteras. I stora drag föreslås en vidare värdebedömning och en bättre förankring av värderingen.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkans kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkan/kapellet och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrko/kapellbyggnaden samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkobyggnader/kapell och kyrkomiljöer i stiftet från 2000-talets början.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden.

Kulturminneslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) 4 kap. 2 § skall Svenska kyrkans kyrkobyggnader och kyrkotomter vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas. Kyrkobyggnader enligt denna

lag är byggnader som före den 1 januari 2000 har invigts för Svenska kyrkans gudstjänst och den 1 januari 2000 ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar. Kyrkotomt är ett område kring en kyrkobyggnad som hör samman med byggnadens funktion och miljö och som inte är begravningsplats.

Kulturhistorisk bedömning/värdebedömning

I Svenska kyrkans ovan nämnda utvärdering föreslås en delvis ändrad terminologi, där kulturhistorisk värdering ersätts av termen värdebedömning. Värdebedömningen ska vila på en bredare och mer lokalt förankrad grund än tidigare kulturhistoriska bedömningar. I den nu aktuella inventeringen ingår en frågelista om verksamhet, användning m m. Synpunkter som kommit fram vid samtal med olika kontaktpersoner redovisas i värdebedömningen.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en beskrivning av kyrkobyggnaden, fotografier och en värdebedömning samt rekommendationer. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur och församlingarnas hemsidor. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i denna rapport.

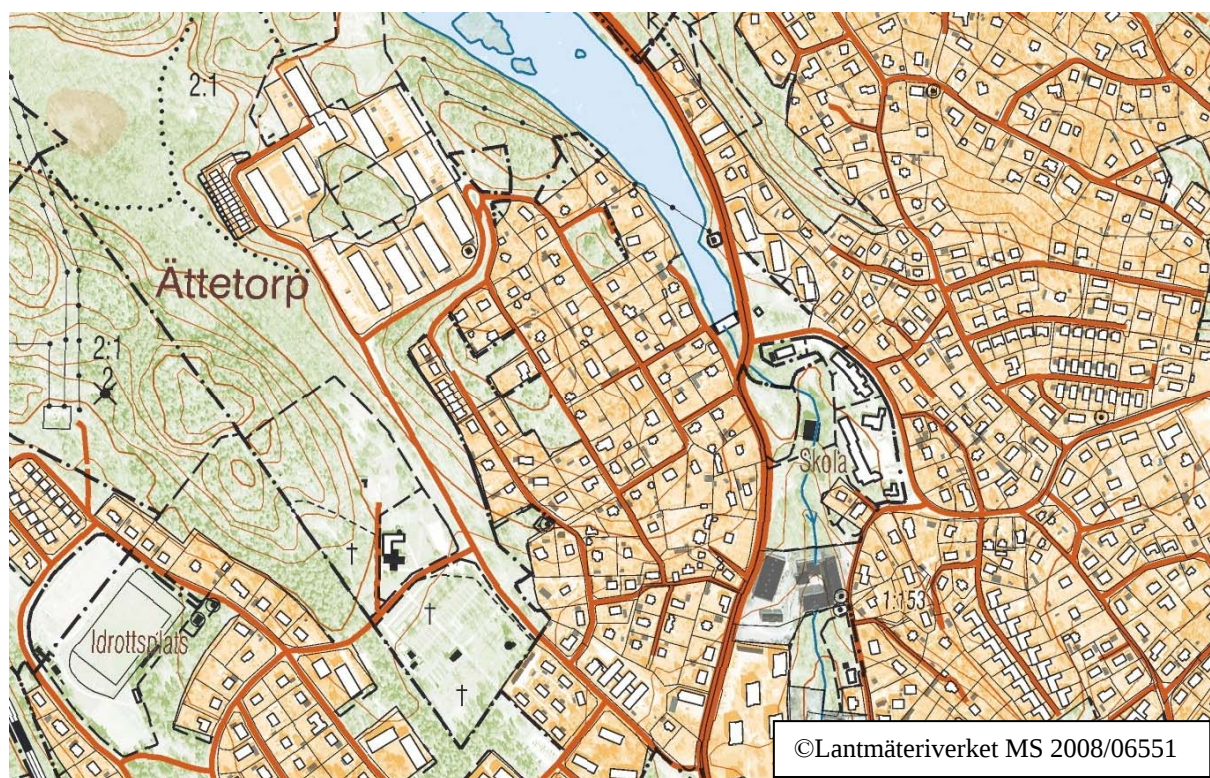
Fältarbetet, fotografering och rapportsammanställningen har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek vid Östergötlands museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

ÄTTETORPSKYRKAN

Ättorp 1:48, Kvillinge socken, Norrköpings kommun, Bråbo härad, Östergötlands län och landskap, Linköpings stift.

Ättorpskyrkan ligger i västra delen av Åby, i bostadsområdet Ättorp. Kyrkan och församlingslokalerna är ritade av arkitekt Kurt von Schmalensee och invigdes 1962. Kyrkan, en länga för församlingshem och en länga för expeditionslokaler ramar in en upphöjd gård. Byggnadernas fasader är av rött tegel och sadeltaken är skivtäckta med kopparplåt. Kyrkan markeras genom sin höjd och vinklade östfasad med korfönster. Även i kyrksalen är väggarna av rött tegel. Stora delar av inredningen är ursprunglig och ritad av Kurt von Schmalensee. Under kyrksalen ligger Blå salen, som liksom en stor del av övriga lokaler har kvar mycket av det ursprungliga utseendet. Söder om kyrkan ligger Ättorps kyrkogård med klockstapel och begravningskapell.

BESKRIVNING MED HISTORIK

Utsnitt ur digitala fastighetskartan, blad 9G 1e.

Kyrkomiljön

Ättorp ligger som en del av Åby, ca 7 km norr om Norrköping. På 1640-talet nämns gården Ättorp som ett av de kronohemman, som donerades till släkten Ribbing. På 1720-talet skattköptes gården och bytte ofta ägare. Bygden kring gästgiveriet Lilla Åby förändras från jordbruksbygd till en tätort, bl a genom bomullsspinneriet Torshag (1845) och järnvägen Katrineholm – Norrköping (1866), där Åby blev en station på sträckan. Åby ligger i Kvillinge socken och Kvillinge kyrka ligger ca 4 km sydväst om Åby. År 1918 hade tätorten vuxit så mycket att det var nödvändigt att anlägga en kyrkogård på gården Ättorps ägor i Åby. Tio år senare byggdes ett gravkapell och efter ytterligare 10 år, 1938, uppfördes en klockstapel. Kyrkogården har utvidgats i etapper.

Bebyggelsen i Ättetorp är blandad och ligger i mycket kuperad terräng. Ättetorpskyrkan och kyrkogården ligger i en dalgång. På östra sidan ligger ett villaområde med äldre villor från tidigt 1900-tal blandade med yngre villor. Norr om dessa finns ett bostadsområde med flerfamiljshus med fasader i grå betong och långa balkongfronter. Husen ligger som ett avgränsat område insprängt i naturmark med berg. Väster om dalgången finns det lägre flerfamiljshus med fasader i rött tegel, radhus och villor.

Bilden visar delar av Ättetorp med kyrkogården till vänster i bild. Själva kyrkan ligger utanför bild. Foto 1966 i Östergötlands museums samlingar.

Villaområde öster om kyrkan.

Ättetorpskyrkan från nordöst.

Kyrkotomten

Kyrkan ligger omgiven av ett parkliknande område med gräsmatta, fruktträd, buskar, tujor, häckar och lövträd. I öster finns en besöksparkering. En väg i söder avdelar kyrkotomten från kyrkogården, där det finns klockstapel och kapell. Kyrkogården fortsätter dock bakom kyrkan

med ett kvarter på andra sidan en mindre väg, som leder fram till en parkeringsplats och ett uthus. Gravkvarteret ligger på sluttningen av ett berg med blandskog.

Väster om kyrkan finns ett gravkvarter.

Kyrkotomten är parkliknande.

Ekonomiska kartan 1947. Kyrkan byggdes senare på den mark som är markerad som tomtmark till 1:4 (gul, prickad mark). Fotografiet är från 1963. Den enda skillnad man ser idag är att det finns nya fönster på norra längans gavel.

Kyrkobyggnaden

Från 1912 började man hålla gudstjänster i kommunalhuset i Åby och omkring 1950 började man planera för en kyrka och lokaler för församlingsverksamhet. Norrköpings stadsarkitekt Kurt von Schmalensee utarbetade ett förslag som godkändes och 1962 kunde man inviga Ättetorpskyrkan och församlingshemmet. En samtida tidningsartikel lämnar en mycket utförlig beskrivning av lokalerna, bl a i källarvåningen. Samlingssalen under kyrkan hade redan från början namnet "Blå salen" p g a de blåmålade pelarna, som bär upp taket. Salen var tänkt för föreläsningar, basarer och filmaftnar. Intill låg ett arbetsrum för olika föreningar med en hel skåpvägg, där man kunde förvara sitt material. Den norra längan avslutades med konfirmandsalen. På gården, som omslöt av kyrkan och de båda andra längorna, skulle man odla bibliska växter. Väven till brudpallarna, kormatta och ridån till Blå salens scen komponerades och vävdes vid textilateljén Tjalda i Krokek.

Vissa ombyggnader har gjorts när det gäller kontorsdelen. Bl a har den f d pastorsexpeditionen delats upp i fler kontorsrum och 1971 byggdes en rund arkivbyggnad till i norr. Den var ritad av Kurt von Schmalensee och saknade från början fönster.

Kyrkan från sydöst.

Exteriör beskrivning

Kyrkan och församlingshemmet är byggda i en våning med källare. Längorna grupperar sig som en rektangel med öppning mot öster. Södra längan utgörs av kyrkan, västra längan innehåller bl a församlingssal och bibliotek och norra längan kontorslokaler. Till norra längan hör även en senare tillbyggd rund lokal. Längorna ligger kring en uppbyggd gård, som avgränsas mot öster med ett svartmålat smidesstaket. En trappa med sättsteg av granit leder upp till gården och en likadan trappa leder till huvudingången till församlingshem och kontor. På gården finns gräsmatta, rabatter, ett prydnadsträd och plattlagda gångar.

Byggnadernas fasader är i rött tegel och vilar på en putsad, gråmålad sockel. Fasaderna saknar utsmyckning bortsett från ett kors av ek på kyrkans norra vägg. Taken är sadeltak, som i något fall är valmat, och ett topptak över den senare tillbyggda arkivbyggnaden. De är skivtäckta med kopparplåt. Även fönsterbleck, stuprör och fotränna är av koppar. Kyrktaket kröns längst mot öster av ett förgyllt kors.

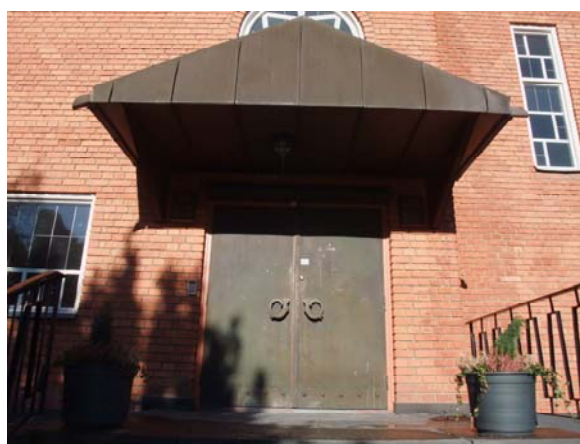
Utsikt mot norra längan.

Kyrkan från nordöst med ingång till Blå salen.

Fönster på kyrkans södra långsida.

Kyrkans huvudingång i söder.

Kyrkans höga och smala korfönster sitter i djupa nischer. Fönstren mot söder har vitmålade snickerier, som delar in rutorna och en tvärpost. På övriga byggnader är det sidohängda enlufts-fönster med vitmålade snickerier. Västra längan har en hel fönstervägg mot gården i öster. Mellan fönstren finns tegelpelare och väggbröstningen utgörs av putsimiterande skivor. Kyrkans huvudingång är i söder och en hög trappa leder upp till pardörrar täckta med kopparplåt. Handtagen är dekorativt utformade. Över porten sitter ett valmat sadeltak som är klätt med koppar både på över- och undersidan. Den s k Blå salen, som ligger under kyrkan, nås numera från en entré i öster med pardörrar i ek. Tidigare fanns det bara en invändig ingång till salen. I öster finns två ingångar bredvid varandra, en hör till församlingshemsdelen och en till kontorsdelen. Båda dörrarna har glaspartier och är eloxerade. På ett fotografi från 1963 ser man att dörrarna är ljusa, troligen vita. I väster finns ingång till sakristian, källarnergång och entré till kontorsdelen. Samtliga dörrar är eloxerade. Över sakristiedörren

finns en fransk balkong. I övrigt är det koppartäckta skärmtak över ingångarna med undertak av liggande vitmålade brädor. Även i norr finns det en ingång till kontorsdelen.

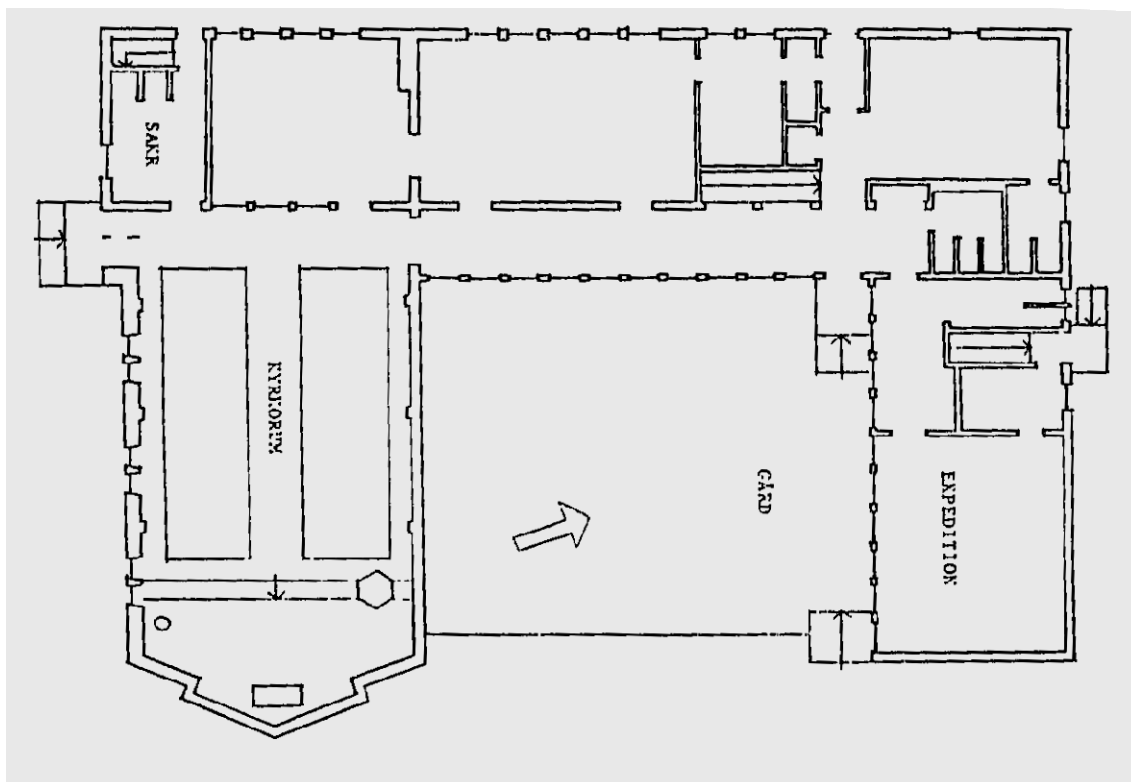
Åttetorpskyrkan från sydväst. Västra fasaden har flera ingångar. Ingången närmast i bild leder till sakristian och trappan till orgelläktaren och musikerrummet.

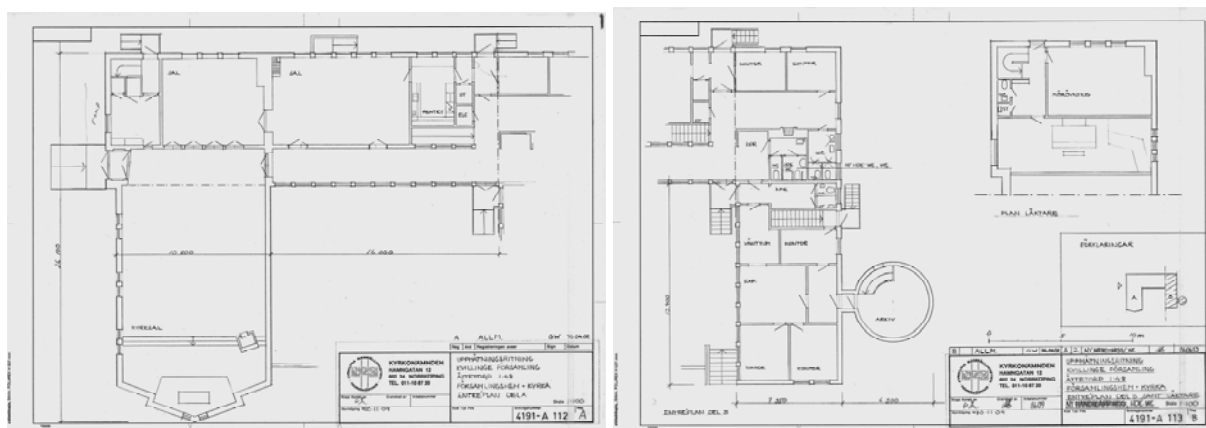
Foto från nordväst med arkivbyggnaden.

Församlingsbyggnaderna från sydöst.

Ritning, "Nya svenska kyrkor. Del II Götaland".

Uppmåtningsritningar över entréplan, 1980. Det som skiljer i planlösningen från den äldre ritningen ovan är huvudsakligen ombyggnaden av rummet i nordväst och expeditionen i nordöst. I det första fallet har rummet delats upp i två rum med en korridor och i det andra fallet har expeditionen delats upp i fyra rum och den runda arkivbyggnaden har tillkommit. Den högra ritningen visar även orgelläktaren med körövningsrum/musikerrum.

Interiör beskrivning

Kyrksalen ligger i väst/östlig riktning med koret i öster. Golvet är lagt med smala plattor av en vitaktig marmor. Eventuellt kan det vara Ekebergsmarmor, som arkitekten Kurt von Schmalensee tidigare använt sig av i krematoriekapellet i Norrköping. I bänkkvarteren ligger plattraderna vinkelrätt mot gångarna. Kyrksalens väggar utgörs av rött tegel med gråaktiga murfogar. Enligt Åke Nisbeth var tanken på kyrkan som ett skepp, en av arkitektens inspirationskällor. Korväggen är svagt vinklad och altärväggen ytterligare något vinklad, som fören på en båt. Långväggarna delas in med lisener och kröns med en vitmålad list högst upp, som sammanbinder väggarna med taket. Taket är täckt med en typ av målade panelimiterande

Kyrksalen mot öster.

Kyrkorummets västra del mot norr.

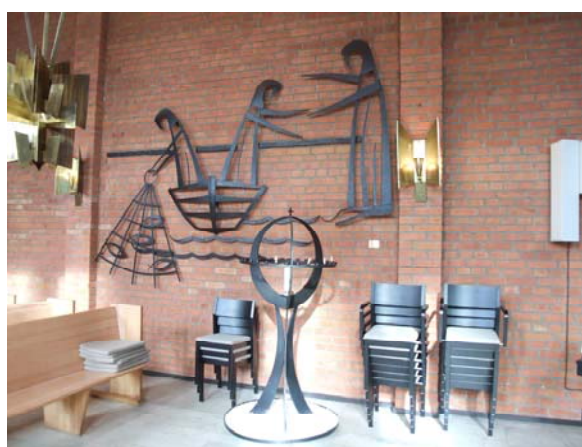
Bänkinredning.

skivor. (I tidningsartiklar från kyrkans byggtid står det att taket är av trä.) Valvet är spetsvinklat och går ut mot väggarna med lägre sidopartier. Några vitmålade stag går från norr till söder. Högt upp på södra väggen sitter tre fönstergrupper med två sidohängda och kopplade fönster i var grupp. De har tvärpost och en oregelbunden spröjsindelning i vitmålat trä. Själva fönsterglasen är antikglas i blyspröjs. Fönsternischerna är putsade och vitmålade. Alla dörrar finns i kyrksalens västra del. I västväggen leder fyra pardörrar av gabonmodell in till biblioteket. Troligen har de samma funktion som vikkväggar i många andra moderna kyrkor – att kunna öppnas för att utöka platserna vid kyrkliga högtider t ex. En enkeldörr leder till sakristian och pardörrar leder till vindfånget i söder och passagen i norr. Hela västväggen är klädd med mörk träfanér. Kyrkans bänkinredning består av öppna bänkar i tunt laserat trä med

raka gavlar. Bakre bänkskärmen är ådringsmålade. En del bänkar har tagits bort i väster och där syns golvplattornas olika läggning i bänkkvarter och gångar tydligt. På norra väggen sitter ett stort smidesarbete, som föreställer fiskafänget. Det tillverkades av Christer Wide, Kolmården, 1984. Takarmaturerna i "antikbehandlad" mässing är original och hänger i pendlar med stjärnor istället för kulor.

Takarmaturer och lampetter är ursprungliga.

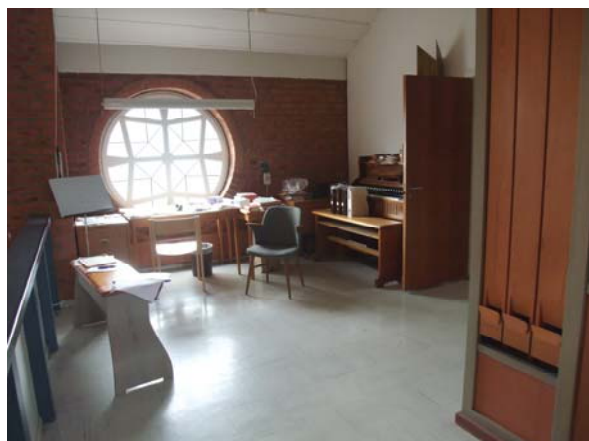

"Fiskafänget" av Christer Wide.

Fotografierna visar kyrkans västparti 1969 respektive 2012. Den stora skillnaden är den nya orgeln och dess placering mitt på läktaren. Dessutom har de främre bänkarna och bänkskärmar plockats bort.

I väster finns en traditionell orgelläktare med rak barriär. Läktarbarriären är indelad i fält med förgyllda lister av kvartsstavar. Fyllningarna är gjorda av skivor och mellan fyllningarna/fälten sitter profilerade lisener. Läktargolvet är lagt med linoleumplattor och har gradänger i nordväst. På nordväggen sitter tre höga enluftsfönster och i söder finns ett stort runt fönster med antikglas i blyspröjs och kraftig, vitmålad träspröjs. Västra väggen består av vitmålade skivor med tunt ritsad liggande indelning. Orgelfasaden har en nygotisk dekor och är laserad i blågrönt och gammelrosa. Läktartrappan av kolmårdsmarmor ligger innanför sakristian. Den går upp till en liten hall bakom läktaren och körövningsrummet/musikerrummet. Rummets golv är lagt med linoleumplattor, väggarna är tapetserade med målad glasfiberväv och taket är målat.

Orgelläktarens södra sida.

Trappa ner till sakristian från läktarplan.

Koret.

Ett av sex stycken fönster på södra väggen.

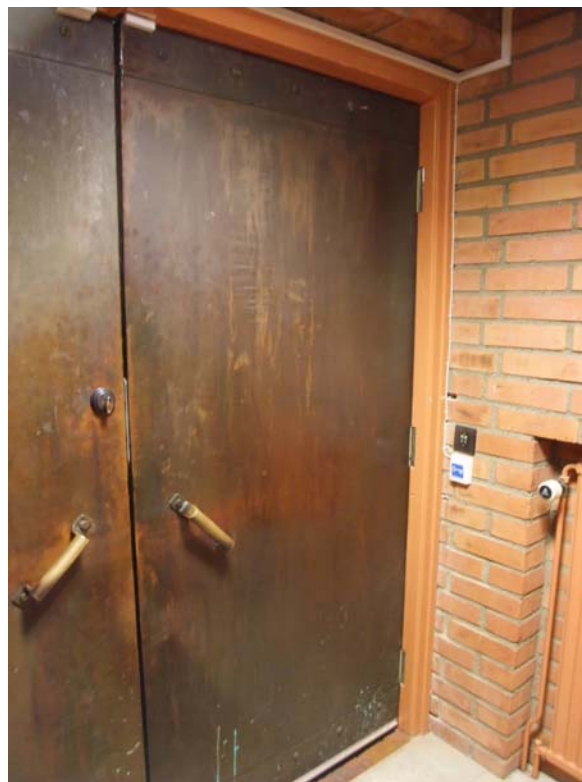
Koret ligger tre steg högre. Korväggen domineras av ett stort korfönster i hugget glas och betong av konstnären Jan Brázda. Fyra fönster sitter kring ett mittparti i form av ett kors i

tegelmurverk. Den dominerande färgen är blått, men närmast korset har fönstren gula kvadrater, där motivet i varje kvadrat symboliserar en del av kyrkoåret: advent och jul, passionstiden, påsk samt pingst- och trefaldighetstiden. Det fristående altaret har flyttats fram något. Det är av kolmårdsmarmor med polerad skiva med räfflad kant. På framsidan finns ett fyrpass med fem små kors i förgyllt mosaik. Två brudpallar står vid norra väggen. De är ritade av Kurt von Schmalensee och skänktes 1963 av Kyrkliga sygruppen. Det har funnits en öppen altarring med knäfall, men den är borttagen. Ambon liknar de tidiga predikstolarna i formen. Golvet är dock lagt med parkett och själva korgen är laserad. Dopfunten är av kolmårdsmarmor och har, liksom altaret, en räfflad kant. På dopfunten står en ängel i metall, som håller dopljuset. Den tillkom 1968 och är gjord av bildhuggare Herman Karlsson i Norrköping efter anvisningar av Kurt von Schmalensee. Psalmnumren hängs upp på spikar direkt i murverket.

I koret finns också två äldre kyrkoinventarier, men det är inte utrett vilken kyrka de kommer från. Det är en sörjande Maria, som troligen hört till en korsfästelsegrupp och ett timglas. Enligt tidningsuppgifter kommer föremålen från en västsvensk respektive en norrländsk kyrka.

Sakristian med dörr till kyrksalen.

Vindfång i kyrkans södra entré.

Sakristian ligger längst i söder av den västra längan, med ingång direkt till kyrksalen. Golvet är av kolmårdsmarmor och både väggar och tak är tapetserade med målad glasfiberväv. I söder finns ett fönster med blyspröjs och antikglas i innerbågen. Sakristians skåpinredning är troligen delvis ursprunglig.

Till kyrkans huvudingång i söder hör ett *vindfång* med golv av vit marmor, tegelväggar och ljudabsorberande skivor i taket.

Ättetorpskyrkan har inget direkt kyrktorg, utan från kyrkan kommer man ut till en passage med dörrar till samlingssalen m m. Passagens hela östvägg utgörs av fönster med fönsterbänkar av kolmårdsmarmor. Pelarna mellan fönstren är tapetserade med glasfiberväv, medan motstående väggar är av tegel. Golvet är täckt med en linoleummatta och i taket sitter ljudabsorberande plattor. Passagen mynnar ut i ett kapprum med toaletter med golv av kolmårdsmarmor och kaklade väggar. Gabondörrar leder in till *samlingssalen*, som utgör mittpartiet av västra längan. Salen kallas idag för Jennerrummet. Axel Jenner var komminister i Kvillinge och tillsammans med sin hustru verkade han för bildandet av en kyrklig syförening, som bl a samlade in medel för att kunna bygga Ättetorpskyrkan. Golvet i salen är täckt med en linoleummatta, väggarna är målade och tapetserade och taket täckt med tretexliknande skivor. Söder om samlingssalen ligger biblioteket, med tre par dörrar, som öppnas ut till kyrksalen. På andra sidan samlingssalen ligger köket och längst i norr vaktmästarens och diakonens kontor. I korridoren utanför deras expeditioner finns en öppen spis.

Passagen mot norr.

Samlingssalen – Jennerrummet.

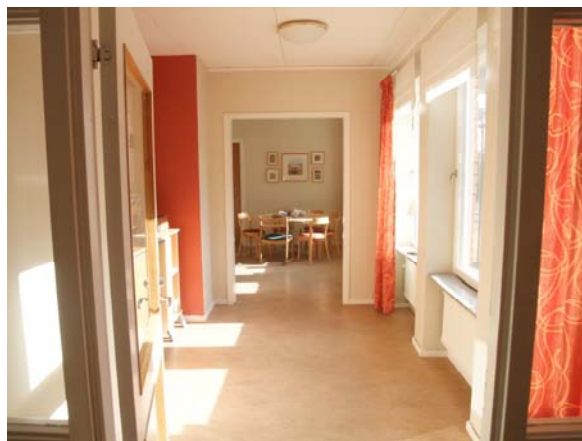

Två fotografier från biblioteket. Bakom draperierna finns fyra pardörrar till kyrksalen. De glasade dörrarna leder till Jennerrummet.

I den norra längan finns kapprum med toalett, väntrum kontorslokaler och personalrum. Det har tidigare varit bl a mötesrum för kyrkorådet och pastorsexpedition. Den f d pastorsexpeditionen har gjorts om från ett rum till fyra. Två nya fönster togs då upp i östra väggen. Kontorslokalerna har i allmänhet linoleummatta på golvet, putsade och målade

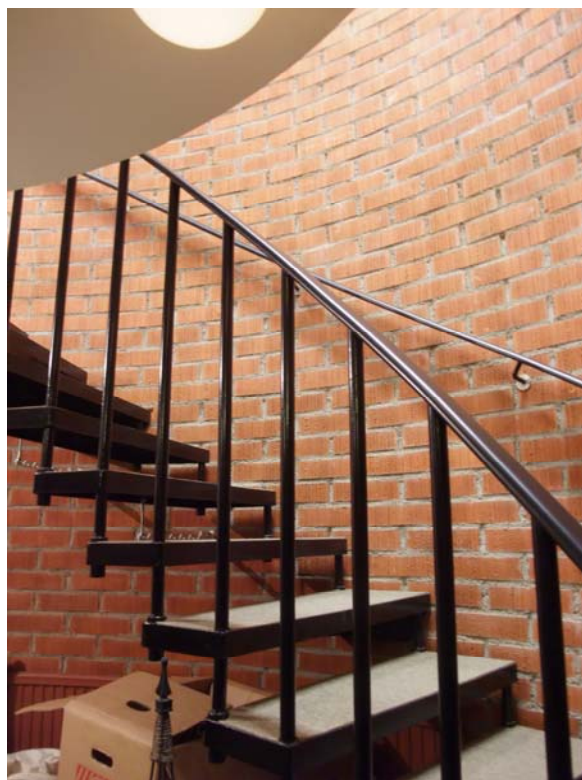
Toalett med troligen ursprungliga ytskikt.

Norra längan mot öster.

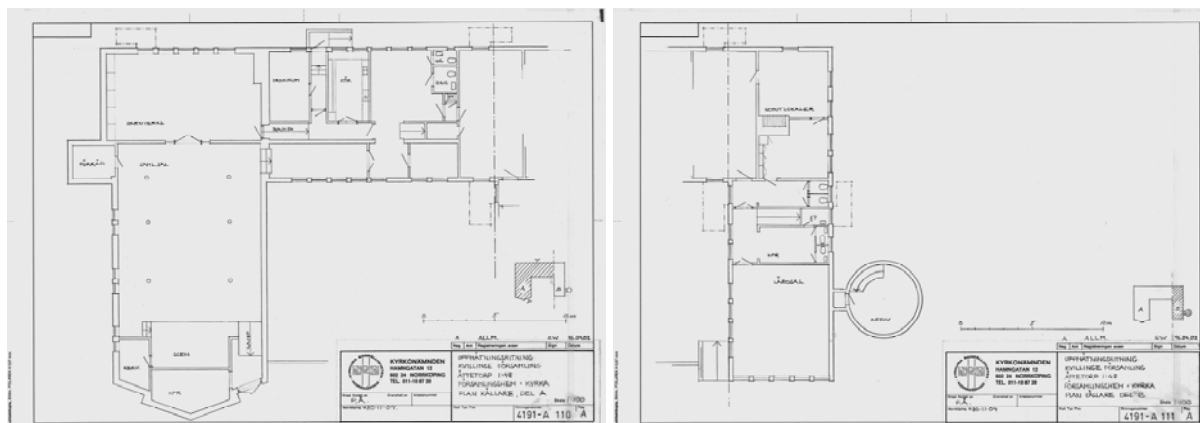
Övre våningen i arkivbyggnaden.

Trappa i arkivbyggnaden.

väggar samt ljudabsorberande plattor i taket. En rund arkivbyggnad i två våningar med röda tegelfasader och koppartäckt tak är byggd i anslutning till norra fasaden, med ingång från ett av kontorsutrymmena. Den uppfördes 1971 och då var det arkiv i båda planen. Övre rummet är ett arbetsrum med höga och smala energiglasfönster, som togs upp för ett par år sedan mot

norr. Rummet har tegelväggar, linoleummatta på golvet och målat tak. En spiraltrappa leder ner till ett arkivrum och över trappan sitter ett fönsterband med betongglas.

Uppmåtningsritningar över källarplan, 1980.

Under kyrkan och övriga byggnader finns en källare. Källarfönstren är liggande och hängda i överkant. Över flera av dörrarna finns originalskyltar för utgångsmarkering. Dörrarna är ofta gabondörrar med vitmålade släta dörrfoder. Golvlisten är i allmänhet av omålat trä. Under norra längan är det scoutlokaler i västra delen, trappa och kapprum samt längst i öster en stor lärosal, som rummet kallas på ritningen. Golven är täckta med linoleum- eller plastmattor, väggarna är putsade eller täckta med målad glasfiberväv och taken är putsade eller täckta med ljudabsorberande plattor. I ett av scoutrummen finns en öppen spis och i det andra rummet är väggarna klädda med omålad träpanel.

En av fler skyltar för utgång.

Kapprum intill scoutlokalerna.

De två scoutrummen.

"Lärosalen" används för olika aktiviteter.

Källarvåningens kök ligger västra längan.

Under västra längan finns en entréhall med golv av kolmårdsmarmor, putsade väggar och målat tak. Dörrarna till toaletten är gabondörrar. En trappa av marmor leder upp till övre våningens passage. Trappan kan stängas av med en låsbar grind i järnsmide. En inre korridor leder till kök, källaringång (Minioringången), pannrum och en stor lokal för barnverksamheten.

Den vänstra bilden visar barnverksamhetens stora lokal. Troligen är det den lokal som från början var avsedd för olika förenings verksamhet. I de stora skåpen kunde de förvara sitt material. Den högra bilden visar dörrpartiet mellan Blå salen och barnverksamhetens lokal.

Källarplanets stora entréhall eller kapprum mot öster. Gallergrinden stänger av trappan upp till övre planets kapprum och passage.

Kapprum innanför Blå salens scen.

Dörr i Blå salen med murad tegelomfattning.

En yttre korridor eller passage med golv av kolmårdsmarmor leder till en stor samlingssal, den s k *Blå salen*. Salens golv är lagt med plattor av kolmårdsmarmor. Norra och södra väggen är av gult tegel med ett band högt upp på södra väggen av ett skift tegel med fyrkantiga hål. Båda kortsidorna är putsade och vitmålade. Taket är täckt med ljudabsorberande plattor och bärs upp av sex stycken putsade och blåmålade pelare. I norr finns fem källarfönster av mer ”stående” modell än övriga källarfönster. De sitter i djupa nischer, som är slätputsade och målade. I öster finns en scen och i väster glasade dörrar in till barnverksamhetens rum. I söder finns ett förråd. Blå salen ligger under kyrksalen och motsvarar dess planlösning; dörren till förrådet samt utgången till passagen i norr motsvarar kyrksalens dörr till vindfånget i söder och till passagen i norr. Scenen med rekvisitarum och kapprum kan ses som en motsvarighet till kyrksalens kor.

Blå salen mot öster. Scenens ridå är utförd av konstnärerna Eva och Per Petterson, Ateljé Tjalda i Kolmården och skänktes till Ättetorskyrkan 1967 av sygruppen.

Övriga byggnader

Norr om Ättetorskyrkan ligger en parkering och ett uthus. Uthuset är byggt i vinkel, med en öppen del mot norr för förvaring av grus. Delar av huset står på en solid sockel av huggen gråsten. Fasadernas locklistpanel är målad i mörkt brunt och det valmade sadeltaket är täckt med röd tegelimiterande plåt. Eftersom det har legat äldre bebyggelse här, hör stensockeln troligen till ett tidigare uthus eller annan byggnad.

Blå salen mot väster.

Uthus från söder.

Mariaskulpturen i väggnischen, dopfontens ängel och Jan Brázdas korfönster är omtyckta inslag i kyrksalen.

Verksamhet

Kyrkan har en omfattande verksamhet i sina lokaler med gospelkör, barnkör (Solstrålarna), Kvillinge Kyrkokör, Miniorerna 7-9 år, Juniorerna 10-13 år, Kyrkliga syföreningen, Babysång (två grupper en för barn ca 3 månader och en för barn ca 1 år, ungdomsgruppen, Café och konfirmander. Lokalerna används också en hel del av andra, bl a Röda korset, SPF och en målargrupp. Själva kyrkorummet används i stort på samma sätt som i en "traditionell" kyrka, men eftersom församlingshem och kyrkorum ryms i samma byggnad används kyrkorummet nog mer som andaktsrum för olika grupper som träffas här. Det finns ett historiskt värde i kyrkan – en speciell känsla som präglas av den tidsanda som rådde när kyrkan byggdes.

När det gäller kyrkans inventarier har bl a sykkretsen bidragit med gåvor till kyrkans prydnad. Bland omtyckta inventarier kan nämnas ängeln på dopfunten, Mariaskulpturen, en mer sentida ängel på korväggen, korfönstret och även orgeln.

VÄRDEBEDÖMNING

Ättetorpskyrkan i Åby har ett kulturhistoriskt värde som exempel på de kyrkor som uppfördes i snabbt växande tätorter och stadsdelar under andra hälften av 1900-talet. Redan i början av 1900-talet fanns det ett behov av egen gudstjänstlokal i Åby, men först 1962 kunde den nya kyrkan invigas. Kyrka och lokaler för övrig församlingsverksamhet är tillkomna vid samma tillfälle och bildar en tydlig enhet när det gäller de röda tegelfasaderna och kopparklädda taken. Kyrkan särskiljs av sina höga och mer slutna fasader med den markerade korfasaden i öster och en annan typ av fönster än övriga byggnader.

Byggnadernas exteriörer har även stora arkitekturhistoriska värden, då de i stort är oförändrade sedan byggtiden. De förändringar som kan noteras är eloxerade dörrar, nya fönster på norra längan och den tillbyggda arkivbyggnaden.

Stora arkitektoniska värden finns i utformningen av kyrksalen och dess anknytning till äldre kyrkobyggnadstradition, om än i 1960-talets utformning. Det röda teglet återfinns i nordeuropeiska medeltida kyrkor, i svenska medeltida stadskyrkor och det sena 1800-talets "nymedeltida" kyrkorum. Kyrksalen har också en tydlig långsträckt form som leder fram till koret i öster. Koret markeras med en högre nivå och vinklad korvägg. Kyrkans västparti är en blandning mellan en traditionell orgelläktare och modern västvägg av träfanér med gabondörrar. Inredning och inventarier är till stora delar ursprungliga. Det gäller t ex altare och dopfont, predikstol, brudpallar, korfönster, armaturer och bänkinredning.

Ättetorpskyrkan är också ett exempel på tanken att bygga samman kyrkobyggnaden med lokaler för församlingsverksamheten och på så sätt förena gudstjänstlivet med vardagsverksamhet. Församlingslokalerna innehåller både samlingssalar av olika storlek, barn- och ungdomslokaler, från början med en tydlig anknytning till socuterna, och pastorsexpedition m m. En stor del av lokalerna har kvar sin ursprungliga utformning med inredningsdetaljer och även sin ursprungliga funktion, vilket ger hela anläggningen stora kulturhistoriska värden. Det gäller t ex Blå salen, Jennerrummet, biblioteket och scouttrummen. Bland bevarande inredningsdetaljer kan gabondörrar, dörröppningar, golvsocklar, marmorgolv och en del linoleumgolv nämnas. När det gäller funktioner används lokalerna fortfarande både för barn- och ungdomsverksamhet, körer och olika sammankomster.

Ättetorpskyrkan har ritats av Kurt von Schmalensee, som var stadsarkitekt i Norrköping 1929-1961. Förutom att vara stadsarkitekt var Kurt von Schmalensee mycket verksam vid ombyggnader och restaureringar av kyrkor. Han var inblandad i omdaning av 68 kyrkor i Linköpings stift. Kopplingen till Kurt von Schmalensee ger således både lokala och regionala värden. Korfönstret är utformat av konstnären Jan Brázda, som är född 1917 och har sina konstnärliga rötter i mellankrigstidens Prag. Han är en företrädare för den centraleuropeiska modernismen och arbetade bl a med glasfönster och scenografier för teatern. Förutom korfönstrets konstnärliga och teologiska värden har det även ett lokalt värde, då Jan Brázda samarbetat med Kurt von Schmalensee i flera kyrkor i Norrköping. Stora lokala värden finns även i arkitektens användning av kolmårdsmarmor och att flera inventarier är tillverkade i

kyrkans närhet; textilier från Ateljé Tjalda i Krokek och smide från Christer Wide i Kolmården.

Sammanfattning

- Ättetorpskyrkan i Åby har ett kulturhistoriskt värde som exempel på de kyrkor som uppfördes i snabbt växande tätorter och stadsdelar under andra hälften av 1900-talet.
- Kyrka och lokaler för övrig församlingsverksamhet är tillkomna vid samma tillfälle och bildar en tydlig enhet när det gäller de röda tegelfasaderna och kopparklädda taken. Byggnadernas exteriörer har stora arkitekturhistoriska värden, då de i stort är oförändrade sedan byggtiden.
- Stora arkitektoniska värden finns i utformningen av kyrksalen och dess anknytning till äldre kyrkobyggnadstradition, om än i 1960-talets utformning. Inredning och inventarier är till stora delar ursprungliga.
- Ättetorpskyrkan är exempel på tanken att bygga samman kyrkobyggnaden med lokaler för församlingsverksamheten och på så sätt förena gudstjänstlivet med vardagsverksamhet. En stor del av lokalerna har kvar sin ursprungliga utformning och funktion.
- Kopplingen till arkitekten Kurt von Schmalensee och konstnären Jan Brázda ger stora lokala, regionala och konstnärliga värden. Den rika användningen av kolmårdsmarmor och att flera inventarier är tillverkade av konstnärer från området, ger stora lokala värden.

MÅL OCH REKOMMENDATIONER

- Kyrkan, men även övriga lokaler, är till stora delar oförändrade sedan uppförandet, även när det gäller ytmaterial och färgsättning. Detta ska man ta hänsyn till vid framtida underhåll.
- Ursprunglig utformning av exteriören och interiören ska bevaras.

Källor

Nisbeth, Åke. Ättetorps kyrka. Korta vägledningar utgivna av Linköpings stifts kyrkoberskrivningsnämnd. Linköping 1970.

Ritningar. Norrköpings kyrkliga samfällighet.
Östergötlands museums topografiska arkiv

Kartor

Digitala fastighetskartan, blad 9G 1e.

HÄNDELSELISTA

Företeckningen gör inga anspråk på att vara komplett. Den bygger enbart på nedan redovisade källor och kan i framtiden komma att revideras.

1962	Nybyggnad. Kyrka med församlingslokaler. Arkitekt Kurt von Schmalensee. (ÅN)
1962	Fast inredning – altare. Altare i kolmårdsmarmor. Arkitekt Kurt von Schmalensee. (ÅN)
1962	Fast inredning – glasmålning. Korfönster av hugget glas i betong. Jan Brazda. (ÅN)
1962	Specifika inventarier – dopfunt. Arkitekt Kurt von Schmalensee. (ÅN)
1962	Fast inredning – bänkinredning. Arkitekt Kurt von Schmalensee. (ÅN)
1965	Fast inredning – orgel. Åkerman & Lund, Knivsta. (NT.ÖD. 1965-12-06)
1971	Tillbyggnad. Arkivbyggnad byggdes invid pastorsexpeditionen. Arkitekt Kurt von Schmalensee. (NT.ÖD. 1971-04-16)
1979	Fast inredning – orgel. Åkerman & Lund orgelbyggeri, Knivsta. En ny orgel ersatte orgeln från 1965. Ferdinand Stemmer vid Åkerman & Lund ritade fasaden. (NT 1979-09-19)

Källor

NT.ÖD. – Norrköpings Tidningar Östergötlands Dagblad.

ÅN – Nisbeth, Åke. Ättetorps kyrka. Korta vägledningar utgivna av Linköpings stifts kyrkoberskrivningsnämnd. Linköping 1970.